

Nasilje unutar LGBT zajednice u Hrvatskoj

Manjkas, Paula

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:535161>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Paula Manjkas

NASILJE UNUTAR LGBT ZAJEDNICE U HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

PAULA MANJKAS

NASILJE UNUTAR LGBT ZAJEDNICE U HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Irena Cajner Mraović

Sumentor: Barbara Prpović, mag. soc. Et mag. edu. soc.

Zagreb, 2018.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Mitovi	2
3. Oblici obiteljskog nasilja.....	3
4. Rezultati prijašnjih istraživanja	4
5. Začarani krug	5
6. Borba protiv nasilja i pomoć žrtvama	6
6.1. Zašto žrtve šute?.....	6
6.2. Strah od autanja i seksualnost kao alat kontrole.....	7
6.3. Traženje pomoći i kvaliteta pomoći	8
7. Kako HIV/AIDS utječu na nasilje u istospolnim vezama	10
8. Usporedba s nasiljem u heteroseksualnim vezama	11
8.1. Sličnosti.....	11
8.2. Razlike.....	12
9. Stanje u Hrvatskoj	13
10. Analiza slučaja	15
11. Mjere za poboljšanje kvalitete pomoći.....	17
11.1. Mjere za poboljšanje u Hrvatskoj.....	18
12. Zaključak.....	18
13. Popis literature.....	20

1. Uvod

Nasilje unutar LGBT (lezbijke, gej, biseksualne i transrodne) zajednice izrazito je prisutan, ali jako malo istražen problem. Slučaj nasilja unutar LGBT zajednice problem je koji nije poznat velikom broju ljudi, odnosno, mnogi ga čak nisu ni svjesni. Prevladava mišljenje da takav oblik nasilja gotovo uopće ne postoji (Petilli, 2015: 16), a većina onih koji su i čuli nešto o tome zapravo zna jako malo, što predstavlja problem u prevenciji ovog oblika nasilja i pružanju pomoći žrtvama (Petilli, 2015:18). U Hrvatskoj postoji vrlo malo istraživanja ovog fenomena.

Ovaj će radu prikazati sažetak literature i trendova koji opisuju naveden problem. Također, biti će govora o problemima zbog kojih se javlja nasilje unutar LGBT zajednice, a poseban naglasak će biti na intimnom nasilju u partnerskim vezama jer za ostale oblike nasilja ne postoji zadovoljavajuća količina literature koja bi bila osnova ovog rada. Osim toga, razmatrat će se pitanje zašto žrtve rijetko prijavljuju nasilje te s kojim se problemima susreću LGBT osobe prilikom traženja pomoći. Nakon usporedbe nasilja u heteroseksualnim i homoseksualnim zajednicama, slijediti će razmatranje stanja ove problematike u Hrvatskoj. Rad će završiti analizom slučaja sa suda i prijedlozima za moguće poboljšanje položaja žrtava.

2. Mitovi o nasilju unutar LGBT populacije

Opće je poznat problem nasilja koje heteroseksualni pojedinci i skupine ljudi vrše nad homoseksualnim osobama, a koji podrazumijeva vrijeđanje i sve ostale oblike verbalnog nasilja, ekonomsko nasilje (nezapošljavanje zbog nečije seksualne orijentacije i sl.) i fizičko nasilje (udaranje, pokušaj ubojstva ili čak ubojstvo) te mržnju i neprihvatanje zbog žrtvine seksualne orijentacije. Suzbijanje ovoga problema u mnogim zemljama sve je učinkovitije, pogotovo tijekom zadnjih desetak godina, pa se taj problem, iako je i dalje prisutan, smanjuje. Postoji problem koji je djelomično povezan s navedenim problemom, a to je nasilje unutar LGBT zajednice. Svijest o tome problemu puno je manja te je njegovo suzbijanje vrlo neučinkovito. Kada navodimo termin „mit o nasilju u intimnim zajednicama“ prije svega treba misliti na onaj stav prema kojemu je muškarac nasilnik, a žena žrtva nasilja (Petilli, 2016: 15). Nije teško zaključiti da ovakva predodžba o rodnim ulogama, kada je u pitanju obiteljsko nasilje, nužno isključuje mogućnost da je žena nasilna, a muškarac žrtva. Ta predrasuda također može navesti na zaključak da nasilje u istospolnim zajednicama (pogotovo onima između dvije žene) jednostavno nije moguće jer se radi o dvjema ženama, pa u toj zajednici nema tko biti nasilan. Naravno, ovo je potpuno pogrešan stav. Nasilje unutar istospolnih zajednica poprilično je rašireno. Korijen je ovoga mita lažno vjerovanje da nasilnu osobu definira fizička snaga ili spol, dok je ono što definira nasilnika zapravo kontrola nad drugom osobom (Petilli, 2016: 16). Također, mitu da nasilje u istospolnim zajednicama ne postoji pridonijele su i rodne uloge koje su se duboko ukorijenile u naše društvo. Osim toga, homoseksualne zajednice često su prikrivale slučajeve nasilja među istospolnim parovima da bi se učinkovitije borile protiv homofobije i stava da su istospolni parovi patološki i nemoralni, odnosno da bi se istospolni parovi prikazali nenasilnima (Petilli, 2016: 16).

Ovaj mit doveo je do velikog problema s kojim se LGBT zajednica susreće, a to je da njezini članovi ne znaju definirati i ne identificiraju sve oblike obiteljskog/partnerskog nasilja.

To ih sprječava u pravovremenom prijavljivanju nasilja te otežava tretiranje nasilnoga ponašanja i procesuiranje nasilne osobe od strane nadležnih tijela.

Još je jedan od mitova koji se povezuje s nasiljem u istospolnim zajednicama onaj da u tim zajednicama nasilje nije toliko ozbiljno, to jest da fizičke i emocionalne posljedice nisu toliko velike kao kod nasilja u heteroseksualnim zajednicama u onim primjerima kada je muškarac nasilnik, a žena žrtva nasilja (Petilli, 2016: 15). Prema nekim istraživanjima čak 34% žena u istospolnim zajednicama na nasilje odgovara nasiljem (Poštić i Gonan, 2016: 61).

3. Oblici nasilja među intimnim partnerima

Različiti autori različito dijele vrste obiteljskoga nasilja, no sva istraživanja navode tri osnovna oblika nasilja: emocionalno, fizičko i seksualno nasilje (Donovan et al., 2006: 10). Emocionalno ili verbalno nasilje manifestira se vrijeđanjem, kritiziranjem, ponižavanjem itd. Fizičko nasilje može biti udaranje, guranje, bacanje predmeta na partnera/partnericu itd. Seksualno nasilje je silovanje, varanje, uvjeravanje žrtve da je sama tražila da bude silovana itd. Ova su tri oblika nasilja najčešća, no postoje i drugi oblici i kategorije nasilja kao što su financijska ovisnost (zabrana zapošljavanja), društvena izolacija (ograničavanje i kontroliranje žrtvina društvenoga života), minimaliziranje/poricanje (umanjivanje i poricanje zlostavljanja), prisila/prijetnja/zastrašivanje (zastrašivanje gestama i/ili pogledima, pokazivanje oružja, prijetnja samoubojstvom) (Petilli, 2002: 12). Osim ovih primjera svaki navedeni oblik nasilja ima mnogo drugih oblika koji su prisutni u svakodnevnome životu, kako heteroseksualnih, tako i homoseksualnih žrtava obiteljskog nasilja. K tome, nasilni čin može biti kombinacija različitih oblika nasilnog ponašanja (Stanley et al., 2006: 9). Na primjer, nasilna osoba počne s prijetnjama da će učiniti samoubojstvo ako žrtva nešto ne napravi ili ne pristane na neki seksualni čin. Nakon što žrtva pristane na nasilnikov uvjet, počinitelj nasilja počinje ju vrijeđati (emocionalno nasilje) i fizički zlostavljati.

4. Rezultati prijašnjih istraživanja

Donovan, Hester, Holmes i McCarry proveli su istraživanje u Ujedinjenom Kraljevstvu o raširenosti intimnog partnerskog nasilja u istospolnim zajednicama. Pomoću ankete ispitali su 746 ispitanika te su dobili rezultate prema kojima je otprilike trećina ispitanika (38.4%) iskusila partnersko nasilje (Donovan et al., 2006: 7).

Brown i Herman daju pregled rezultata više istraživanja na ovu temu te zaključuju da je između 25% i 40.4% lezbijki te između 42.9% i 56.9% biseksualnih žena iskusilo partnersko nasilje. Ovdje je važno napomenuti da većina biseksualnih žena prijavljuje samo intimno partnersko nasilje koje su doživjele od svojih muških partnera. U istospolnim zajednicama muškaraca nasilje je iskusilo između 25.2% i 33.3% muškaraca. Stopa nasilja u biseksualnim muškim vezama je između 16.1% i 37.3%. Osim toga, istraživanje navodi da je između 31.1% i 50.0% transrodnih osoba nekada u životu iskusilo intimno partnersko nasilje (Brown i Herman, 2015: 11).

Stanley, Bartholomew, Taylor, Oram i Landolt (2006:9) slažu se s rezultatima dvaju prethodno navedenih istraživanja te iznose istraživanje prema kojem je između 21% i 50% homoseksualnih muškaraca iskusilo nasilje u intimnim partnerskim vezama. Također, ovo istraživanje iznosi zaključak da je 44% homoseksualnih muškaraca iskusilo intimno partnersko nasilje samo jednom u životu

West (2002: 123) navodi da je većina prijašnjih istraživanja dala rezultate o raširenosti intimnog partnerskog nasilja u lezbijskim vezama negdje u intervalu između 8.5% i 73%. Većina rezultata ipak se kretala između 30% i 40%.

Petilli (2016: 12) navodi da je između 21% i 50% homoseksualnih muškaraca iskusilo intimno partnersko nasilje dok je taj postotak kod homoseksualnih žena između 25% i 50%. Osim podataka o učestalosti intimnog partnerskog nasilja u homoseksualnim partnerskim vezama, važno je znati i o kakvim se oblicima nasilja tu radi.

Emocionalno/verbalno zlostavljanje je prema istraživanju Donovan, Hester, Holmes i McCarry iskusi­lo čak 77.8% homoseksualnih ispitanika, od čega je njih 54.3% ovaj oblik nasilja iskusi­lo u zadnjih 12 mjeseci (Donovan et al., 2006: 9). Fizičko zlostavljanje iskusi­lo je 40.1% ispitanika i to njih 17.6% u zadnjih 12 mjeseci. Dok je 40.5% ispitanika nekada je doživjelo neki oblik seksualnog zlostavljanja te je njih 21.3% ovaj oblik zlostavljanja doživjelo u zadnjih 12 mjeseci. Ovo istraživanje također je došlo do zaključka da su muškarci češće žrtve ovoga oblika nasilja (Donovan et al., 2006: 10).

5. Krug nasilja

Zlostavljačke veze često imaju faze koje slijede nakon nasilnog čina i čine krug nasilja. Prva faza je takozvana „faza medenog mjeseca“ u kojoj zlostavljač uvjerava žrtvu da je više neće zlostavljati. Nakon te faze slijedi faza u kojoj se napetost ponovno nakuplja i koja završava fazom u kojoj se nasilje ponavlja (Petilli, 2016: 14). Naravno, krug može početi ponovno bezbroj puta. Žrtva često jako dugo ostaje uz svojega nasilnog partnera. Prema navedenom se izvoru može zaključiti da su heteroseksualne i homoseksualne veze jednake po cikličnom obrascu i fazama nasilja. Također, zajedničko im je što žrtve često ostaju sa svojim napadačima. U homoseksualnim vezama tomu je često tako još i zbog straha od *autan­ja*, odnosno procesa kroz koji osoba obznanjuje svojoj okolini svoju seksualnu orijentaciju ili rodni identitet (Lorenzetti, 2016: 152).

6. Suzbijanje nasilja među istospolnim intimnim partnerima i pomoć žrtvama

6.1. Spremnost žrtava nasilja u istospolnim partnerskim vezama da prijave vlastitu viktimizaciju

Skupina stručnjaka u Završnom izvještaju Vijeća Europe 1997. godine iznijela je podatak da 17% žena prijavi nasilje policiji (Bego at al., 2011: 14). S time se slaže i mišljenje mnogih centara za silovane žene u SAD-u prema čijem mišljenju na jedno prijavljeno silovanje dolazi između petnaest i dvadeset neprijavljenih (Bego at al., 2011: 13).

Mills i Veltens (2015: 32) ustvrđuju da žene u istospolnim zajednicama ne prijavljuju partnersko nasilje. Prema istraživanju Susan Turrell (2000: 42) 9% LGBT žrtava prijavljuje intimno partnersko nasilje. S ovim istraživanjem se slaže i istraživanje po kojem jedna od pet LGBT žrtava prijavi počinitelja policiji (Donovan at al., 2006: 11).

Razlozi zbog kojih žrtve ne prijavljuju nasilje različiti su. Brown i Herman (2015: 17) svojim su istraživanjem došli do zaključka da je najčešći razlog neprijavljivanja nasilja u istospolnim zajednicama nedostatak novca.

Strah od nastavka ili čak učestalijeg i jačeg nasilja nešto je što svi možemo razumjeti. Primjera u kojima je žrtva otišla od nasilne osobe, ali ju je zlostavljač nastavljao tražiti (zlostavljač čeka žrtvu ispred doma, dolazi do njezinoga posla, prati je, itd.) i pokušavao je kontaktirati (telefonskim pozivima, e-mailovima itd.) ima mnogo (Petilli, 2016: 15). To dovodi do toga da žrtva nema osjećaj sigurnosti te ne vjeruje da će nasilje prestati ako se udalji od nasilne osobe.

Jedan od razloga ostajanja uz nasilnika nepercipiranje je određenog čina kao nasilnog (Poštić i Gonan, 2016: 42). Ponekad je teško vidjeti i definirati granicu koja određuje što je, a što nije nasilno ponašanje. Pogotovo može biti problematično uvriježeno mišljenje što je nasilje,

a što nije, koje onda sprječava žrtvu da ispravno percipira neki čin kao nasilan. Stječe se dojam da danas ljudi još uvijek nasilje vežu isključivo uz njegove fizičke oblike, dok emocionalno nasilje ne prepoznaju kao nasilje. Mnoge su žrtve, a pogotovo one koje traže razlog da „spase“ svoju vezu s nasilnom osobom, sklone neka nasilna djela ipak ne definirati kao nasilna, pogotovo ako se radi o emocionalnom nasilju, iako se opravdanja uspijevaju naći čak i za fizičko i seksualno nasilje.

Homoseksualne i heteroseksualne osobe koje su intimni partneri zlostavljali često osjećaju sram, strah, krivnju, depresiju te izolaciju (Brown i Herman, 2015: 17). Svi ti osjećaji sprječavaju ih da potraže pomoć i prijave počinitelja. Proces koji žrtve trebaju proći nakon što odluče prijaviti počinitelja nije lak (ponajviše emocionalno), pogotovo ako žrtva nasilja kroz taj proces treba prolaziti sama.

LGBT osobe koje su žrtve partnerskog nasilja često se susreću sa strahom da im službenici neće vjerovati te da im zbog toga neće biti pružena pomoć (Petilli, 2015: 16). Ponekad se zbog viktimizacije moraju *autati* ako žele pomoć od ikoga, a poseban je problem što bi u tom slučaju mogli biti odbačeni od strane svoje obitelji, prijatelja i okoline te to može biti izrazito nepovoljno za nekoga kome u tom trenutku treba dodatna pomoć i podrška.

6.2. Strah od *autanja* i seksualnost kao sredstvo manipulativne kontrole

Žrtva koja nije *aut*, odnosno žrtva čija je homoseksualna spolna orijentacija tajna čak i za užu obitelj, nalazi se u najtežoj situaciji jer nema potporu svih onih koji ne znaju za njezinu seksualnu orijentaciju. Takva žrtva strahuje od toga da se sama *auta* ili da je počinitelj namjerno *auta*. *Auta* li se sama, mora otkriti vlastitu spolnu orijentaciju svojim roditeljima, prijateljima ili nekome drugome od koga želi potporu u procesu spašavanja od nasilne osobe. Žrtvu okolina može poduprijeti, ali i ne mora. *Auta* li nasilna osoba namjerno svoju žrtvu, to se smatra nasilnim djelom kojim počinitelj namjerno obznanjuje žrtvinu seksualnost njezinoj obitelji, prijateljima, poslodavcu, itd. Ovakav oblik *autanja* može imati mnoge negativne posljedice za

žrtvu kao što su gubitak posla ili problem oko skrbništva nad djecom (West, 2002: 3). Zbog straha od *autanja* počinitelj može koristiti žrtvinu seksualnost kao sredstvo kojim će kontrolirati njezino ponašanje te pristup podršci obitelji, prijatelja, itd. (Donovan at al., 2006: 15). Žene su češće kontrolirane svojom seksualnošću nego muškarci, a nasilne osobe koje se koriste seksualnošću svoga partnera/partnerice kao sredstvom manipulacije i kontrole, ljubomorne su te im nedostaje povjerenja u partnera (Donovan at al., 2006: 15).

6.3. Dostupnost i kvaliteta pomoći

Pri traženju pomoći LGBT žrtve često se suočavaju s homofobijom u svim koracima prijavljivanja počinitelja i dobivanja pomoći. To nije uvijek slučaj, ali LGBT žrtve toga se izrazito boje (Viggiani, 2015: 9). Društvena percepcija muškarca kao nasilnika, a žene kao žrtve nasilja također je problematična za pripadnike LGBT zajednice, posebice u slučajevima nasilja u kojima je žena počinitelj nasilja ili onih u kojima je muškarac žrtva (Petilli, 2015: 15).

Već su navedeni mnogi problemi s kojima se LGBT žrtve intimnog partnerskog nasilja suočavaju kada odlučuju hoće li uopće prijaviti nasilje ili ne. „Zbog svega toga osobe u istospolnim vezama mogu pomisliti da se njihova prijava nasilja neće ozbiljno shvatiti, što ih potom može obeshrabriti u namjeri da se nekome obrate.“ (Petilli, 2015: 15). Donovan, Hester, Holmes i McCarry (2006: 11) u svojem su istraživanju dobili rezultate prema kojima čak 22.2% žrtava intimnog partnerskog nasilja u istospolnim zajednicama ne prijavljuju nasilje nikome, to jest uopće ne traže pomoć, čak ni od obitelji i/ili prijatelja. Mnoga istraživanja slažu se oko toga da žrtve LGBT najčešće i prvo traže pomoć i potporu od prijatelja, to jest nekoga tko im je blizak (Mills i Veltens, 2015: 32). Nakon prijatelja slijede psiholozi i savjetnici, no traženje pomoći od njih u Ujedinjenom Kraljevstvu je, primjerice, gotovo duplo rjeđe od traženja pomoći od prijatelja. Nakon njih su članovi obitelji, LGBT organizacije te tek na kraju policija (Donovan at al., 2006: 11). Drugim istraživanjem dobiven je podatak da je čak 80% žrtava u lezbijskim vezama imalo potporu prijatelja (Chan, 2005: 8). Mills i Veltens (2015: 32) navode

da je jedna ispitanica u istraživanju izjavila kako žrtve prvo pomoć traže od prijatelja i obitelji, nakon toga od liječnika opće prakse te tek naposljetku od policije (Mills i Veltens, 2015: 32). S obzirom na navedeno možemo zaključiti da žrtve intimnog partnerskog nasilja rijetko prijavljuju nasilje policiji te da im policija očito nije prvi izbor traženja pomoći, a to znači da nemaju puno povjerenja u policiju. To ukazuje na nisku razinu pouzdanja u senzibiliziranost i učinkovitost državnih tijela koja su nadležna baviti problemima viktimizacije nasiljem.

Mišljenja i iskustva koja se tiču formalnih pravnih institucija koje pružaju pomoć žrtvama podijeljena su. Rezultati istraživanja koje su proveli Brown i Herman (2015: 19) pokazuju da lezbijke žrtve nasilja ne smatraju državna tijela izvorom pomoći dok je pak istraživanje koje je 1999. godine provela Susan Turrell (2000: 42) u saveznoj državi Texas (SAD) dalo suprotan rezultat: čak 73.0% LGBT žrtava državna tijela smatra učinkovitima. Čest razlog odbijanja zahtjeva LGBT žrtava nasilja za prihvaćanje u skloništa neprijavljivanje je nasilja policiji (Poštić i Gonan, 2015: 66). S obzirom na to ne čude rezultati istraživanja prema kojima LGBT žrtve ne vjeruju da im skloništa mogu doista pomoći (Brown i Herman, 2015: 19). Također, LGBT žrtve nasilja mogu se bojati odlaska u skloništa zbog dva razloga. Prvi je razlog strah da će se u skloništu susresti s homofobijom i da drugi štićenici skloništa neće percipirati njihovo iskustvo kao intimno partnersko ili obiteljsko nasilje. Drugi je razlog strah da je njihov zlostavljač/zlostavljačica već tamo (Brown i Herman, 2015: 19).

Kada govorimo o kvaliteti pomoći koju LGBT žrtve dobivaju, ona je prema njihovu mišljenju često neadekvatna ili čak loša ponajprije zbog nedostataka znanja (Poštić i Gonan, 2015: 64). Ovo se ne odnosi samo na policiju, već i na medicinske djelatnike te na stručnjake koji pružaju pravnu pomoć. Nedovoljnom osposobljenošću državnih službenika i medicinskog osoblja za probleme LGBT populacije nastaje „začarani“ krug jer žrtve ne prijavljuju nasilje, između ostaloga, jer ne vjeruju da će im se pružiti adekvatna pomoć. Djelatnici državnih tijela nemaju dovoljno iskustva s nasiljem u istospolnim zajednicama jer žrtve nasilja ne prijavljuju nasilje, a to znači da se ni policija ni pravne službe ni medicinsko osoblje nemaju prilike susresti s većim brojem slučajeva nasilja unutar LGBT zajednice i praksom steći znanja potrebna za

poboljšanje kvalitete pomoći LGBT žrtvama nasilja. Kad bi se više LGBT žrtava intimnog partnerskog nasilja odlučilo prijaviti svoju viktimizaciju, djelatnici državnih tijela mogli bi povećati vlastitu učinkovitost jer bi stekli iskustvo rada sa žrtvama nasilja koje su dio LGBT zajednice, a to bi onda povećalo povjerenje žrtava u sustav pružanja pomoći.

Nepovjerenje u kvalitetu pomoći posebno je izraženo kod transrodnih osoba. Transrodne osobe često ne prijavljuju nasilje zbog straha od homofobije policijskih službenika i maltretiranja u svim koracima pružanja pomoći (Poštić i Gonan, 2015: 62). Također, transrodne osobe susreću se s nepoznavanjem posebnih problema koji su s njima povezani. Grant i suradnici (Brown i Herman, 2015: 18) proveli su istraživanje iskustava transrodnih osoba o ovom pitanju i tijekom istraživanja prikupljeno je više odgovora koji su govorili o tome kako su žrtve, da bi uopće dobile pomoć, prvo morale educirati svoje liječnike o transrodnim osobama. Naravno, postoje i primjeri dobre prakse, pravovremenog i kvalitetnog pružanja pomoći žrtvama (Poštić i Gonan, 2015: 62).

Posebna je kategorija pomoći ona koju pružaju LGBT udruge i organizacije, no različita istraživanja dala su različite rezultate o tome smatraju li LGBT žrtve ovakve udruge i organizacije učinkovitim i korisnim ili ne (Brown i Herman, 2015: 18).

Homofobija je naravno problem kojega se sve LGBT žrtve prisjete kada pomisle na prijavljivanje zlostavljanja. Kao što je već navedeno, strah od homofobije može obeshrabriti žrtvu te je navesti da ipak ne odluči prijaviti nasilje (Brown i Herman, 2015: 18).

7. Utjecaj HIV/AIDS na nasilje u istospolnim vezama

Iako HIV ne uzrokuje izravno intimno partnersko nasilje, on može biti čimbenik nasilja te čini žrtvu podčinjenijom nasilnoj osobi te zatvorenijom i izoliranijom (Chan, 2005: 3). Naime, HIV na LGBT žrtve djeluje kao i sama njihova seksualnost: javlja se strah da će nasilni

partner/partnerica odati njihovim bližnjima, prijateljima, stanodavcima, poslodavcima, itd. o tome da su HIV pozitivni što može izazvati socijalnu izolaciju, gubitak posla, stana, itd.

Unatoč tome što HIV ne uzrokuje intimno partnersko nasilje, istraživanje koje su proveli Freeman i njegovi suradnici (2017: 2) ustvrdilo je značajnu vezu između nezaštićenog seksualnog odnosa i intimnog partnerskog nasilja koje je također povezano uz napredovanje HIV-a u AIDS.

Kada je u pitanju traženje pomoći u skloništima, LGBT žrtve, koje su uz to i HIV pozitivne, smatraju da im skloništa neće puno pomoći. Prema istraživanju iz 2015. godine samo 15% žrtava zaraženih HIV virusom tražilo je pomoć u skloništu (Brown i Herman, 2015: 19). Istraživanje koje su proveli Freeman i suradnici (2017: 2) došlo je do podatka da su 44% osoba zaraženih HIV-om koje su došle u sklonište bile odbijene.

8. Usporedba s nasiljem u heteroseksualnim vezama

Veliki broj istraživanja pokazuje da su istospolne zajednice zapravo jednako nasilne kao i heteroseksualne te da zlostavljači u heteroseksualnim i homoseksualnim vezama imaju puno sličnosti i malo razlika (Petilli, 2015: 12). U ovom poglavlju biti će navedene neke sličnosti i neke razlike koje donose različita istraživanja.

8.1. Sličnosti

Poštić i Gonan (2015: 59) navele su neke od učestalijih značajki zlostavljača u partnerskim vezama:

Prema stajalištu ispitanica u vezi tipičnih značajki zlostavljača/ica i razloga zbog kojih su bili/e nasilni/e, sve su opisale nju/njega/njih kao nestabilne, nesigurne osobe s psihičkim smetnjama, osobe koje se ne mogu nositi s problemima i zato imaju potrebu iskaliti se na svojoj žrtvi tako

što će nametati i isticati svoju nadmoć nad njom. On/ona/oni su obično posesivni i ljubomorni.
(Poštić i Gonan, 2015: 59).

Ovaj opis ne odudara puno od opisa zlostavljača u heteroseksualnim zajednicama. Zajedničko im je sljedeće:

- obiteljsko nasilje jednako je učestalo u homoseksualnim i heteroseksualnim zajednicama (Petilli, 2015: 14);
- žrtve zbog različitih razloga (emocionalnih, ekonomskih, djece, itd.) ostaju sa svojim zlostavljačem (Petilli, 2015: 14);
- u homoseksualnim i heteroseksualnim zajednicama pojavljuju se jednaki tipovi nasilja (emocionalno, fizičko, ekonomsko i ostali). (West, 2002:123)

8.2. Razlike

Razlike između partnerskog nasilja u heteroseksualnim i homoseksualnim zajednicama se najviše odnose na lošiji položaj žrtve u homoseksualnoj zajednici u odnosu na položaj žrtve u heteroseksualnoj zajednici. Ostale razlike su sljedeće:

- nasilje u istospolnim zajednicama teže je prepoznatljivo, bolje sakriveno te se o tome manje govori i zna (Donovan at al., 2006: 12);
- mehanizmi potpore kakvi postoje za heteroseksualne žrtve obiteljskog nasilja ne postoje za LGBT žrtve (Donovan at al., 2006: 12);
- nasilna osoba u istospolnoj zajednici može koristiti žrtvinu seksualnost kao sredstvo manipulacije i kontrole zbog čega su LGBT žrtve u još težem položaju nego heteroseksualne žrtve kada žele potražiti pomoć.

9. Stanje u Hrvatskoj

Kada je u pitanju nasilje u istospolnim zajednicama u Hrvatskoj prava žrtava regulirana su Zakonom o životnom partnerstvu osoba istog spola te Pravilnikom o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije te utvrđivanju uvjeta i Pretpostavki za promjenu spola ili o životu u drugom rodnom identitetu (Poštić i Gonan, 2015: 55). Predviđeno je da se ovim zakonom i pravilnikom reguliraju sva pitanja i problemi u istospolnim zajednicama, no nažalost postoje velika ograničenja. Navedeni zakon odnosi se isključivo na partnere/partnerice koji su u vezi, ali ne žive zajedno (Poštić i Gonan, 2015: 58). Također jedno od ograničenja s kojima se susreću istospolni parovi je problem koji je nastao 2013. godine kada je u Ustav ušla definicija braka kao zajednice muškarca i žene. Naime, ova definicija isključila je istospolne zajednice iz Obiteljskog zakona te ih stavila pod zaštitu Zakona o životnom partnerstvu (Poštić i Gonan, 2015: 58). S druge strane 2015. godine provedeno je istraživanje u kojem su mnoge stručne osobe iznijele svoje mišljenje o učestalosti nasilja u istospolnim zajednicama u Hrvatskoj, o problemima žrtava, pomoći koja im se pruža te o pomacima u trendovima. Dva stručnjaka potvrdila su da se zadnjih godina policijski tretman LGBT osoba poboljšao što je zasluga edukacija koje su provedene u svim policijskim postajama u Hrvatskoj (Poštić i Gonan, 2015: 66). Jedna od stručnjakinja, psihologinja smatra da je razina opće svijesti o problemu nasilja u istospolnim zajednicama u porastu:

Sukladno svom iskustvu, ona je uvjerena kako je razina opće svijesti o pitanjima nasilja lagano u porastu jer je zamijetila kako sve veći broj LGBTIQ osoba prijavljuje nasilje u obiteljima i u vezama što je, prema njenom mišljenju, prije nekoliko godina bilo potpuno nezamislivo (Poštić i Gonan, 2015: 64).

U Hrvatskoj je i mnogo nedostataka kada je u pitanju intimno nasilje u istospolnim zajednicama. Da bi se broj i učestalost intimnog partnerskog nasilja u Hrvatskog smanjio potrebno je provesti veći broj mjera. Potrebno je proširiti svijest društva da ovaj problem uopće postoji (da intimno partnersko nasilje nije problem samo heteroseksualnih parova); nadalje, potrebno je provesti veći broj istraživanja da bi se utvrdilo koliko je ovaj problem u Hrvatskoj stvarno raširen, koji su najčešći oblici intimnog partnerskog nasilja te tko su točno žrtve, jer broj prijava nasilja uopće ne odgovara stvarnom broju počinjenih djela. Na taj način bi se smanjila crna brojka ovog oblika nasilja. Nakon toga treba slijediti sustavna, opsežnija i potpunija edukacija stručnjaka u različitim strukama koji se susreću s intimnim nasiljem, to jest s njegovim žrtvama i počiniteljima (Poštić i Gonan, 2015: 64).

Sva istraživanja i edukacije trebala bi se voditi ciljem smanjenja homofobije i transfobije u društvu. Homofobija obeshrabruje LGBT žrtve u traženju pomoći i čini njihov položaj još težim. Ona može rezultirati internaliziranom homofobijom kod LGBT osobe što znači da ona sama postaje homofobna, najčešće prema svojem partneru, što dovodi do još češćeg i snažnijeg zlostavljanja. Naime, internalizirana homofobija nastaje pod stalnim utjecajem lošeg mišljenja i ponašanja heteroseksualnih osoba prema LGBT osobama. U početku LGBT osobe ne mijenjaju mišljenje, ali pod stalnim utjecajem negativnoga mišljenja počinju usvajati negativne stavove koje onda iskaljuju na svojim partnerima (Petilli, 2015: 17).

Činjenica da ste LGBTIQ (lezbijke, gej, biseksualne, transrodne, interseksualne, queer) osoba u homofobnom/transfobnom društvu može samo pogoršati situaciju jer, kako tvrdi psihologinja, ove osobe često prihvaćaju nasilje u vezama zbog internalizirane homofobije/transfobije ili zato što se boje da bi ih nasilni/a partner/ica mogao/la autati poslodavcu ili obitelji ako ju/ga ostave. (Poštić i Gonan, 2015: 64)

10. Analiza slučaja

Uvod

Slučaj o kojemu će biti govora u ovome radu nije tipičan primjer nasilja u istospolnim zajednicama, ali nam može pomoći da vidimo neke probleme unutar LGBT zajednice. Sudionici ovoga slučaja dva su punoljetna muškarca. Spor je u ovom slučaju bio oko navodnog pokušaja silovanja te materijalne štete koju je počinitelj nanio žrtvi, no za potrebe ovog rada u ovome slučaju je zapravo važno kako je žrtva zlostavljala počinitelja. Počinitelj nije prijavio žrtvu zbog seksualnog nasilja. S obzirom na navedeno, o počinitelju će biti govoriti kao o žrtvi, a o žrtvi kao o počinitelju. Počinitelj (muškarac koji je prijavio pokušaj silovanja) je nad žrtvom (optuženi za pokušaj silovanja) počinio više oblika seksualnog zlostavljanja te joj je prijetio i zastrašivao je.

Prisutni oblici nasilja

Problematičan dio ovog slučaja je homoseksualna orijentacija jednoga sudionika koji otvoreno govori o svojoj orijentaciji (podizatelj optužnice). Za razliku od njega, drugi se muškarac (optuženik) deklarira kao osoba heteroseksualne orijentacije. Ovaj slučaj je relevantan za temu rada zbog nekoliko razloga. Prvi razlog je taj što je optužnica podignuta zbog pokušaja silovanja. No još važniji razlog je što slučaj potvrđuje rezultate prijašnjeg istraživanja u kojem su Donovan, Hester, Homes i McCarry došli do zaključka da nasilni partneri često ne koriste žrtvinu seksualnost kao oružje osiguravanja kontrole nad žrtvom, već kontrolu postižu emocionalnim ucjenama poput prijetnji samoubojstvom i sl. Na taj način nasilnik najviše kontrolira žrtvin društveni život (Donovan et al., 2006: 15). Petilli (2015: 12) navodi sljedeće primjere seksualnog zlostavljanja: prisiljavanje partnera/partnerice na seksualne radnje s kojima se on/ona ne slaže, optuživanje partnera/ice za varanje, uskraćivanje nježnosti koji su svi

prisutni u ovom slučaju. Navedenim oblicima nasilja možemo pridodati još neke primjere seksualnog zlostavljanja kao što su prijetnje *autanjem* i zlouporaba vlastite seksualnosti da bi se osigurala kontrola nad partnerom. Osim toga, slučaj je relevantan i zbog počiniteljevih prijetnji *autanjem* žrtve. Također, bio je prisutan veliki broj prijetnji samoubojstvom od strane počinitelja, sigurnošću djece žrtve te javnog sramoćenja žrtve.

Počinitelj

Počinitelj je u ovome slučaju starija punoljetna muška osoba. Počinitelj živi u jednom većem hrvatskom gradu u stanu. Počinitelj je sam počinio sva djela seksualnog nasilja nad žrtvom. Većina djela bila je počinjena u počiniteljevu stanu u koji je počinitelj redovito pozivao žrtvu ucjenjujući ga *autanjem* u slučaju da ga žrtva odbije. Počinitelju je utvrđena blaga mentalna retardacija. Počinitelj je više puta stupao u kontakt te provodio vrijeme s asocijalnim osobama. Počinitelj živi sam u iznajmljenom stanu te nikada nije bio u braku, no ima sina s kojim nije u kontaktu te koji ne živi u Zagrebu. Ekonomski status mu je loš te radi ilegalno, no unatoč takvom radu nema razvijene radne navike. Počinitelj je i ranije bio prijavljivao policiji zbog raznih razloga, ali najčešće su to bila remećenja javnog reda i mira.

Žrtva

Žrtva je stariji punoljetni muškarac koji živi u jednom većem hrvatskom gradu. Žrtva je cijelim nizom napada seksualno zlostavljanja na različite načine. Posljedice kod žrtve su emocionalne (strah, depresija) te problemi u obitelji izazvani počiniteljevim ucjenama. Žrtva se također bojala za sigurnost i život svoje djece kojima je počinitelj prijetio ako žrtva prekine kontakt s počiniteljem. Žrtvi je dijagnosticiran PTSP. Žrtva živi u vlastitome stanu sa suprugom i petero djece. Ima srednju stručnu spremu, a ekonomski status obitelji je prosječan. Odnosi u žrtvinoj obitelji nisu poremećeni.

Zaključak

Ovaj se slučaj vodi zbog navodnog pokušaja silovanja i materijalne štete, a slučaj duljeg seksualnog zlostavljanja i prijetnji nije vođen posebno jer „prava“ žrtva nije podigla optužnicu. Nažalost, ovakav slučaj seksualnog nasilja nije rijedak i nije ograničen samo na Hrvatsku. Ovakvi slučajevi najčešće nisu prijavljeni jer većina građana smatra seksualnim nasiljem samo silovanje nakon kojeg liječničkom obradom može biti dokazano da je došlo do silovanja, dok se o ostatku široke lepeze drugih oblika seksualnog nasilja šuti i ne zna mnogo. Ovaj slučaj još je jedan dokaz praznina u tretiranju nasilja u istospolnim zajednicama i straha žrtava od *autanja* prilikom prijavljivanja nasilnih osoba te nepovjerenja u sustav podrške i pomoći.

11. Mjere za poboljšanje kvalitete pomoći

Sva istraživanja koja su se koristila kao osnova ovoga rada predlažu iste mjere za poboljšanje položaja i kvalitete pomoći LGBT žrtvama intimnog partnerskog nasilja. Prije svega trebalo bi u društvu proširiti svijest o ovome problemu tako da ne samo društvo, već i same žrtve znaju prepoznati i tretirati nasilje. West u članku iz 2002. godine preporučuje da se svjesnost i educiranost žrtava podigne pomoću različitih medija i poruka (novine, plakati, letci, promidžbene poruke i slično) na mjestima i događajima na kojima se okuplja veliki broj LGBT osoba (West, 2002: 126). Također, potrebno je mijenjanje stereotipa da je intimno nasilje isključivo između muške nasilne osobe i ženske žrtve.

Smanjenje homofobije može samo pomoći žrtvama da češće i lakše prijavljuju nasilje te da se osjećaju manje izolirano. Naravno, potrebna je i kvalitetna edukacija svih stručnjaka koji su u doticaju sa žrtvama i počiniteljima. Autor istraživanja provedenog u Australiji predlaže identifikaciju nasilja rodno neutralnim što bi stavilo naglasak na samo nasilje, a ne na rod počinitelja i žrtve (Chan, 2005: 10). Isto istraživanje predlaže da se heteroseksualno nasilje ne

treba tretirati kao analitički okvir obiteljskoga nasilja što bi omogućilo kvalitetnije istraživanje nasilja u istospolnim zajednicama (Chan, 2005: 11).

11.1. Mjere za poboljšanje u Hrvatskoj

Sve gore navedene mjere vrijede i za Hrvatsku, no na našim su prostorima potrebne i neke dodatne mjere. U Hrvatskoj je potrebno izmijeniti proceduru prihvatanja u skloništa prema kojoj žrtva može biti prihvaćena u sklonište samo ako je prijavila nasilje (Poštić i Gonan, 2015: 66). Stručnjaci za partnersko nasilje naveli su cijeli niz preporuka: *stvaranje pravne definicije nasilja u vezama te uvođenje u Kazneni zakon kao kaznenog djela; strože kazne za nasilje u obitelji i u vezama; osiguravanje besplatne pravne pomoći za žrtve; pružanje podrške žrtvama tijekom cjelokupnog procesa prijavljivanja; osiguravanje psihosocijalnog tretmana i za žrtve i za počinitelje/ice; smanjenje broja izjava koje žrtve moraju dati tijekom procesa prijavljivanja kako bi se izbjegla dodatna traumatizacija; dekriminalizacija seksualnog rada i provođenje dodatnih istraživačkih studija o pitanjima obiteljskog i nasilja u vezama protiv LGBTIQ osoba.* (Poštić i Gonan, 2015: 67)

12. Zaključak

Intimno je nasilje u istospolnim zajednicama problem koji je već dugo prisutan, no nažalost društvo ga većinom još nije svjesno. Kao što smo vidjeli, neznanje dolazi (između ostalog) zbog raznih mitova koji okružuju intimno nasilje o tome kojeg su spola počinitelj i žrtva. Također je bilo govora o oblicima nasilja u istospolnim zajednicama te o začaranom krugu u kojem su žrtve opetovano izložene nasilju te postaje sve teže i teže izaći iz tog kruga i prijaviti nasilje. Nasilne osobe grade i osiguravaju beskonačnost začaranog kruga raznim metodama kao što su zastrašivanje žrtve prijetnjama da će je *autati* te ograničavanjem kontakata

i kretanja žrtvi. Homofobija društva u kojem žrtva živi dodatno osigurava neprijavljivanje nasilja. Kada žrtve napokon prijave nasilje, često se sreću s homofobijom i neznanjem osoba od kojih trebaju dobiti pomoć te se susreću s mnogim problemima u prihvatanju u skloništa. Ovo je pogotovo slučaj s transrodnim osobama i HIV pozitivnim osobama. Kada se intimno partnersko nasilje u istospolnim zajednicama uspoređi s onim u heteroseksualnim zajednicama dođe se do zaključka da uzroci i manifestiranje nasilja nisu gotovo uopće različiti kao što se ni nasilne osobe ne razlikuju puno. Nasilje u homoseksualnim zajednicama učestalije je od nasilja u heteroseksualnim zajednicama. No nažalost ne znamo kakvo je točno stanje u Hrvatskoj jer je mali broj istraživanja i prijava što čini tamnu brojku nasilja u istospolnim zajednicama u Hrvatskoj velikom. Također postoje i drugi problemi u Hrvatskoj kao što su homofobija te mala svijest o nasilju u istospolnim zajednicama te o tome što je sve nasilje. Da je to istina potvrđuje i ova analiza slučaja. Postoji univerzalna potreba za poboljšanjem položaja LGBT žrtava te za osiguranjem lakšeg postupka prijave počinitelja i pružanja pomoći žrtvi. Osim navedenoga, Hrvatska ima i dodatne zadatke s kojima se treba suočiti jer su LGBT žrtve intimnog partnerskog nasilja u Hrvatskoj u lošijem položaju od heteroseksualnih žrtava.

13. Popis literature

- Bego, Adriana; Bezbradica Jelavić, Sanja; Tölle, Neva; Pamuković, Nela; Kolarec, Đurđica, 2011, „Mogućnosti zapošljavanja za žene koje su preživjele nasilje 2011.“, Zagreb
- Brown, Taylor N.T.; Herman, Jody L., 2015, „Intimate Partner Violence and Sexual Abuse among LGBT People“ *The Williams Institute*
- Chan, Carrie, 2005, „Domestic Violence in Gay and Lesbian Relationships“, *Australian Domestic and Family Violence Clearinghouse*
- Donovan, Catherine; Hester, Marianne; Holmes, Jonathan; McCarry, Melanie, 2006, „Comparing Domestic Abuse in Same Seks and Heterosexual Relationships“ *initial report from a study by the Economic & Socioal Research Council*
- Freeman, Jason Q.; Gilbert, Samuel John; Raskin, Aviva; Rodriguez, Darwin Johant, 2017, „Factors that Contribute to Intimate Partner Violence in Same-Sex Relationships with HIV/AIDS“, *Columbia University Academic Commons*
- Lorenzetti, Anna, 2015, „Pojmovnik“. Ur. Viggiani, Giacomo, *Obiteljsko nasilje i nasilje u vezama protiv LBT žena u EU*, str.152-156
- Mills, Kenneth; Veltens, Michael, 2015, „Belgija“. Ur. Viggiani, Giacomo, *Obiteljsko nasilje i nasilje u vezama protiv LBT žena u EU*, str.25-37
- Petilli, Arianna, 2015, „Intimno nasilje u istospolnim vezama“. Ur. Viggiani, Giacomo, *Obiteljsko nasilje i nasilje u vezama protiv LBT žena u EU*, str. 11-22
- Poštić, Jelena; Gonan, Mia, 2015, „Hrvatska“. Ur. Viggiani, Giacomo, *Obiteljsko nasilje i nasilje u vezama protiv LBT žena u EU*, str.55-68
- Stanley, Jessica L.; Bartholomew, Kim; Taylor, Tracy; Oram, Doug; Landolt, Monica, 2006, „Intimate Violence in Male Same-Sex Relationships“ *Jurnal of Family Violence*
- Turrell, Susan. C.,2000., „Seeking Help for Same-sex Relationship Abuses“ *Journal of Gay and Lesbian Social Services*, 10(2), str. 35-49
- Viggiani, Giacomo, 2015, „Intimno nasilje u istospolnim vezama“. Ur. Viggiani, Giacomo, *Obiteljsko nasilje i nasilje u vezama protiv LBT žena u EU*, str. 5-9
- West, Carolyn M., 2002, „Lesbian Intimate Partner Violence: Prevalence and Dynamics.“, *Journal of Lesbian Studies*, Vol. 6, No. 1, 2002, str. 121-127